

Тіні забутих предків (стисло)

Михайло Коцюбинський

Іван був дев'ятнадцятою дитиною в гуцульській родині Палійчуків. Він часто плакав, погано ріс і дивився на неньку таким глибоким, розумним зором, що та аж тривожилася — чи не підмінила його нечиста сила.

Підрісши, Іванко біг у гори, в ліс, де йому було затишно, добре. У сім років він умів уже знаходити цілюще зілля, розумів, про що співають птахи, знав про арідника (злого духа), лісовиків, веселого чугайстра (міфічну лісову істоту).

Незабаром хлопця послали пасти корів. Там він навчився грати На сопілці і все намагався піймати чарівну, невловиму мелодію, яка йому увесь час чулася.

У хаті часто були неспокій і горе. Брата Олексу роздушило дерево в лісі, а родич Василь, файний веселий хлопець, загинув у бійці з ворожим родом.

На храмові свята Палійчуки, вдягнувши найкращий одяг, сідали на коней і їхали до церкви. Одного разу вони зустрілися з ворожим родом Гутенюків. Почалася бійка. Іванові теж хотілося з кимось битися. Він побачив дівчинку, що тряслася зі страху біля воза, і вдарив її. Дівча побігло, хлопець за нею. Зірвав стрічки й кинув у річку. Тоді дівчинка подивилася спідлоба й сказала, що в неї є ще кращі кісники. Потім подумала, дістала довгу цукерку, розділила її навпіл і пригостила Іванка. Хлопець був вражений. Вони почали розмовляти, і погляд "чорних матових очей" Марічки "м'яко поринав у Іванове серце".

На другий день після бійки помер батько, старий Палійчук. У родині настали тяжкі часи. З думки Івана не йшла Марічка. І він, пасучи корову, якось побачив її. З того часу почалися їхні таємні зустрічі.

Так росли вони серед потоків і лісів, чисті та наївні. Але дитинство минуло, Іван "був уже легінь, стрункий і міцний, як смерічка", Марічка теж стала дівкою на виданні. Зустрічалися вони тепер лиш< в неділю або на свята десь у лісі, щоб їхні родичі не знали. Марічка любила, як Іванко грав на флюярі. Вона ж відповідала йому співанка ми, яких знала безліч і складала сама.

Марічка питала, чи будуть вони в парі, адже їхні сім'ї ніколи цього не дозволять. Іван відповідав, що й питати не стане. Що б там не було, а Марічка мусить бути його.

Але ґаздівство (господарство) Івана занепадало, треба було йти в найми. Юнак потішав дівчину, казав, щоб співала, а він почує ті співанки.

Теплим весняним ранком Іван піднявся на полонину, де разом з іншими пастухами повинен був доглядати худобу, що її зганяли на літо з різних сіл. Кожен мав свої обов'язки — один підтримував вогнище, інші пасли, доїли овець, а ватаг "священнодіяв" над головками овечого сиру.

Дні за днями проходили в щоденній праці. Іван часто згадував Марічку, її пісні.

Коли захворів Микола, який доглядав за вогнищем, Іванові доручили пильнувати ватри. Уночі юнакові снилися погані сни, в яких він ніяк не міг зустрітися з коханою.

Одного разу Іванові почувся голос Марічки так, ніби вона його кликала. Він побіг на голос і зупинився перед прірвою.

Працював Іван на полонині, аж поки хазяї не розібрали худобу на зиму.

Недаремно Іван поспішав з полонини: він не застав Марічки живою. Несподівано почалася на Черемоші повінь. Вода підхопила дівчину, понесла, кинула на водопад. Люди це бачили, чули крики, але врятувати не могли.

Іван не повірив, пішов шукати Марічку берегом, але не знайшов. Став блукати лісами, не тямлячи себе з туги. З'явився у селі тільки через шість років — худий, зчорнілий і постарілий, але спокійний, через рік умовили його одружитися, бо треба ж було ґаздувати (хазяйнувати). Жінка Палагна була з багатого роду, горда й пихата. Але господиня була добра, допомагала чоловікові у щоденних турботах. Іван весь час проводив біля худоби, думав тільки про неї і дбав, лише інколи згадував Марічку, і тоді пропадав. Жінка сердилася, чоловік відчував провину лише перед худобою. На Святвечір готували, за традицією, дванадцять страв, пригощали спочатку худобу, потім відганяли ворожі сили. Коли сідали вечеряти, Іванові здавалося, що за плечима стоїть Марічка й плаче.

На Теплого Юрія Палагна вирішила поворожити. Пішла голою на царинку, стала ворожити й раптом відчула, що на неї хтось дивиться. Це був сусіда, мольфар Юра — чарівник і планетник. Спочатку не могла й поворухнутись, а потім відчула злість, що пропало ворожіння.

Палагна боялася мольфара і разом із тим цікавилася ним, бо він вдавався їй набагато кращим за чоловіка, котрий тільки журився, худнув і байдужів до всього.

Одного разу Палагна, наглядаючи корів у лісі, побачила, що насувається хмара з градом. Потім помітила чоловіка, що дерся на скелю. Це був Юра. Він став, підняв до хмари ціпок і почав її проганяти. Хмара послухалася й пішла геть, а Палагна прибігла до чарівника з радістю й стала його "любаскою".

Усі говорили про Палагну та Юру, але Іван був до того байдужий. Жінка розцвітала та веселилася, а він нидів і сохнув. Одного разу він побачив, як Юра разом із Палатою ворожать проти нього. І пішов, не знаючи куди. Блукав горами, долами. Нарешті побачив, що сидить над рікою, яка забрала в нього Марічку.

Одного разу Іван прокинувся від того, що його будила Марічка й гукала за собою. Він пішов за нею, знаючи, що то не його дівчина, а нявка (лісова дівчина, у котрої в спині діра, через яку видно всі нутрощі). Дівчина нагадала йому усі їхні зустрічі, забави, співанки, гарячі обійми й розлуку.

Дійшла до галявинки. Марічка здригнулася і щезла. Іван розпалив ватру, і до нього, замість дівчини, прийшов чугайстир, добрий лісовий дух, який боронив людей від нявок. Де їх зустрічав, одразу роздирав. Іван злякався, що він розірве й Марічку-нявку, що була тут десь поблизу, тому став розмовляти з чугайстром, навіть пішов на його прохання у танок. Чугайстир, утомившись, пішов, а Іван знову захотів побачити Марічку. Почувши її голос, побіг і віки у провалля.

Ледь живого на другий день його знайшли пастухи.

Сумна трембіта сповістила про смерть. Палагна, як годилося, добре плакала та голосила. А людей збиралося все більше. Потім почувся шум, штовханина. Чи не багато вже суму мала душа? Залунав жіночий сміх і розпочалися забави, аж на грудях у померлого забряжчали мідні гроші, скинуті добрими душами на перевіз.

Критика, коментарі до твору, пояснення (стисло):

Твір М. Коцюбинського "Тіні забутих предків" називають ще чарівною казкою про любов, а героїв Івана та Марічку — українськими Ромео та Джульєттою, в образах яких утілено романтичну ідею незнищенності кохання. У творі використано багатий фольклор Гуцульщини, показані звичаї, обряди й традиції українців-гуцулів, прекрасну, дику й часом жорстоку природу Карпатських гір. Багатий духовний світ героїв протиставлений досить жорстоким реаліям світу.